Nr. 23 Vilnius 1938 m. spalių 10 d. I metai

ŪKININKAS

::: SAVAITINIS „AIDO“ PRIEDAS ŪKININKAMS :::

Apskaitykit, ar užteks pašaro

Dar žiema gana toli. Bet ūkininkui jau reikia apie ją galvoti ir pasiruošti, kad netektų patirti jokių žalingų netikėtumų. Labiausiai reikia gerai apsvarstyti, ar užteks tų pašarų, kurie turima, visiems gyvuliams per visą žiemą. Jeigu bent apytikri apskaičiavimai parodytų, kad pašarų gali pritrūkti, tai dabar geriausias laikas arba pašarų pasirūpinti arba gyvulių skaičių sumažinti. Dabar pašaras galima pigiausiai nupirkti, o gyvuliai, jeigu reikėtų parduoti, šiuo metu yra gana brangūs. Apskaityti, ar turima pakankamai pašarų, nėra taip sunku. Pirmiausiai apskaitoma, kiek yra šieno, šiaudų, šakniavaisių ir kitų pašarų, paskui apskaitoma, kiek reikia duoti vienam gyvuliui paskirų pašarų per vieną dieną. Tai žinant, lengva apskaityti, kiek reikės gyvuliams sušerti per visą šėrimo laiką. Vidutiniškai skaitoma, kad gyvuliai reikia šerti 220 dienų. Taigi vienos dienos visų gyvulių pašarų duoklė, padauginta iš 220, duos pašarų kiekį, kuris reikia turėti, kad pakaktų per visą šėrimo laiką. Taigi pirmiausia reikia apskaityti, kiek turima pašaro. Apskaityti, žinoma, galima tiktai apytikriai, iš akies.

Ne kiekvienas ūkininkas ir iš akies gali pašarą apskaityti. Todėl visuomet reikia vadovautis tam tikru apskaičiavimo būdu, pagal kurį kiekvienas galės gana tiksliai sužinoti, kiek to pašaro turi. Tam tikslui išmatuojamas pašaru užimtos vietos tūris. Kadangi pašarai dažniausiai būna sukrauti daržinėse, kluone kūbinėje krūvoje, tai reikia metru išmatuoti tos krūvos ilgis, plotis ir aukštis, o paskui tuos tris skaičius sudaugyti. Sudauginus gaunama kūbiniai metrai, kurie rodo, kiek toje krūvoje yra kūbinių metrų pašaro. Apskaičiavę tokiu būdu, kiek turima kūbinių metrų pašaro, galima apskaičiuoti, kiek tai bus kilogramų. Bet reikia žinoti, kiek kilogramų sveria paskirų pašarų kūbinis metras. Žemiau ir duodame tiksliai apskaitytus pašarų svorius. Būtent, vienas kūbinis metras gerai (per 4 mėnesius) susigulėjusių pašarų sveria: pievų gero šieno apie 75 kg, blogo pievų šieno apie 63 kg, dobilų 85 kg, dobilų mišinys su motiejukais 58 kg, kvietinių šiaudų 40 kg, avižinių šiaudų 44 kg, bulvių 675 kg, pašarinių morkų 730 kg.

Turėdami visus šiuos domenis, galime lengvai apskaičiuoti turimo pašaro kiekius. Paimsime pavyzdį. Sakysime turime daržinėje sukrautą šieną. Tos šieno krūvos ilgis yra 10 m, plotis 6 m ir aukštis 3 m. Sudauginę 10, 6 ir 3 gauname 180, tai yra 180 kūbinių metrų šieno. Žinodami, kad vienas kūbinis metras šieno sveria 75 kg, dauginame 180 iš 75 ir gauname 13 500 kg arba 135 kvintalus. Tiek kilogramų bei kvintalų šieno randasi daržinėje. Panašiai apskaičiuojama ir kiti pašarai.

Kai apskaičiuota, kiek yra pašarų, reikia pradėti apskaičiavimus, ar tų pašarų pakaks gyvuliams, jeigu jie bus šeriami 220 dienų. Pirmiausia apskaitoma, kiek reikia sušerti pašaro per vieną dieną vienai karvei. Tą skaičių padauginę iš 220 dienų gausime, kiek reikia pašaro vienai karvei per visą žiemą. Jeigu turima 5 karvės, tai visoms per 220 dienų reikės 5 kartus daugiau pašarų. Tokiu būdu apskaitoma, kiek reikės arkliui, avims, kiaulėms. Ir vėl paimsime pavyzdį. Vienai karvei (duoda 8—12 litrų pieno) reikia duoti per dieną 8 kg dobilų, 3 kg vasarojinių šiaudų, 15 kg pašarinių runkelių, stipraus pašaro (selėnų, miltų) apie 1½ kg ir 3 kg kraiko (kvietinių, ruginių šiaudų). Tokiu būdu per 220 dienų tai karvei teks sušerti apie 17½ kvintalo dobilų, apie 6½ kvintalo šiaudų, 33 kvint. runkelių, 3,3 kvintalo miltų ir selėnų mišinio ir 11 kvintalų kraiko. Žinodami, kiek sušeriama paskirų pašarų per dieną kiaulei, arkliui ar prieaugliui, galima apskaityti, kiek jiems teks sušerti per 220 dienų.

Apskaitę kiek teks sušerti ir kokis yra pašarų išteklius, sužinome, ar visų pašarų pakaks, kurių bus per maža, o kurių per daug. Tada galima vieni pašarai keisti kitais ir tokiu būdu nuspręsti, ar reikia pašarai parduoti, ar gal gyvuliai, be to, kiek ir ko reikia parduoti ar nusipirkti. Šitaip apsiskaičius, galima drąsiai laukti žiemos.

Toks ūkininkavimas su paišiuku yra labai ūkininkui naudingas ir pelningas. Todėl kiekvienas ūkininkas šiuos apskaičiavimus privalėtų tuojau padaryti.

ŪKIŠKOS NAUJIENOS

LIETUVOS VALSTYBĖJE

Nauji žemės valdymo įstatymai

Praėjusiame numeryje jau esame rašę, kad šiai Lietuvos seimo sesijai patiekta keli svarbūs įstatymai, kurie iš pagrindų pertvarko žemės ūkį. Tame numeryje suminėjome vieną iš svarstomų įstatymų, pagal kurį apsileidę ūkininkai galima bus pašalinti iš ūkio. Šiuo kartu suminėsime dar du naujus įstatymus, kurie dabar seime svarstomi, būtent, apie žemės ūkio įgijimą ir apie žemės ūkio skaldymą. Pirmojo įstatymo svarbiausia mintis yra ta: žemę įgyti galės tik tie, kurie gaus iš žemės ūkio ministerio leidimą. Vadinasi, jeigu norės kas nusipirkti žemės arba jeigu norės žemę paveldėti, tai turės gauti žemės ūkio ministerio sutikimą. To įstatymo tikslas yra tas, kad žemę galėtų įgyti tik tie, kurie gali ir moka ją dirbti ir turi pagrindo joje gyventi. Tokiu būdu norima apsaugoti žemės ūkį nuo pašalinių, netinkamų valdytojų, kurie nemoka ūkininkauti, be to, nuo visokių spekulantų, kurie žemę supirkinėja spekulacijos tikslams.

Antrame įstatyme nustatoma žemės ūkio dalinimo, skaldymo ribos. Jo pagrindinė mintis ta, kad žemės ūkiai visais atvejais nebūtų per daug sumulkinti. Kaip mūsų krašte, taip ir Lietuvos Valstybėje kai kuriose vietose ūkiai yra nuolat skaldomi, nepripažįstant jokių dalių išmokėjimo pinigais. Dėl tos priežasties daugelis vidutinio didumo ūkių per trumpą laiką esti suskaldomi į tiek smulkių dalių, kuriose pasilikusių savininkų negalima priskaityti nei prie ūkininkų nei prie bežemių. Dėl to įstatyme numatoma, kad žemės ūkiai galės būti dalinami tik iki tam tikro ribos. Būtent, pirmos rūšies žemė galima bus dalinti tiktai iki 6 ha (6 ha ūkio jau negalima bus dalinti, mažinti), antros rūšies — iki 8 ha, trečios rūšies — iki 10 ha ir ketvirtos rūšies — iki 12 ha. Jeigu žemė yra įvairių rūšių, tada pirmos rūšies ha yra laikomas lygiu 1½ ha antrosios arba 2 ha trečiosios rūšies. Tokiu būdu ūkiai nebus skaldomi pagal kiekvieno savininko norą. Reikės prisilaikyti įstatyme numatytų ribų, kad liktų tokio didumo ūkis, kuriame dar galima ūkininkauti.

Amerikiečiai pamėgo lietuviškus produktus

Jungtinėse Amerikos Valstybėse lietuviams „Maisto", „Pienocentro", „Lietūkio" vardai žinomi nuo senų laikų. Visi žinojo, kad šie trys centrai yra labai svarbūs Lietuvos Valstybės ekonominiame gyvenime. Bet šių centrų gaminamų, produktų amerikiečiai dar neseniai susilaukė. Kai Amerikos rinkoje pasirodė lenkiški kumpiai, lašiniai ir bekonai, lietuviai amerikiečiai pajuto pyktį, kad tik lenkai valgo savo krašto gaminius. Tada ir lietuviai pasiskubino atsigabenti savųjų. Pirmasis iš Lietuvos Valstybės atgabentas „Maisto" gaminių siuntinys sukėlė tikrą sensaciją. Kumpius, dešras, bekoną lietuviai amerikiečiai išpirko bematant. Antras siuntinys turėjo dar didesnį pasisekimą. Kitų miestų lietuviai jau iš anksto užsisakė „Maisto" gaminių, o atsiimti skubinosi su savo sunkvežimiais, patys, nes perilgu buvo laukti, kol atsiųs. Lietuvos Valstybės gaminiai buvo stačiai išgraibstyti, kaip labiausiai išalkusių žmonių. Nors pirkliai, kurie tuos gaminius atsigabeno, brangiai už juos imdavo, bet kiekvienas skubinosi jų paragauti. Jie ne tik buvo geri, — pasakoja Amerikos lietuviai — bet puikiai pagaminti ir buvo kelis kartus gardesni, nes buvo lietuviški. Visi laikraščiai apie tuos gaminius rašė, žmonės viens kitam gyrėsi valgę importuotų į Ameriką Lietuvos — savo tėvynės produktų. Tokiu būdu lietuviški „Maisto", „Pienocentro" ir „Lietūkio" produktai Amerikoje paplito pirmiausia lietuvių tarpe, o vėliau ir amerikiečių nelietuvių imta jais gerėtis. Mėsos gaminiai, sviestas, medus, grybai, rauginti agurkai pasidarė visų mėgiamiausi. Rauginti agurkai pernai Amerikos visuose miestuose turėjo tokį pasisekimą, kad krautuvininkai, išbaigę lietuviškus agurkus, į tą patį rasalą ir tuos pačius indus sudėdavo vietinius (amerikonų) gamybos agurkus ir juos pardavinėdavo kaip lietuviškus. Visi pirkėjai, nors kiek brangiau mokėdami, reikalavo lietuviškų agurkų. Neapsiriksiu — pasakoja vienas Amerikos lietuvių laikraštininkas — pareikšdamas, kad šiandien Lietuvos produktai Amerikoje tiek lietuvių, tiek pačių amerikiečių jau laikomi vienais geriausių. Tinkamai juos išreklamavus, Amerikoje lietuviškų produktų galima būtų parduoti šimtą nuošimčių daugiau negu dabar parduodama.

Kiaušinių eksportas.

„Pienocentras" prieš keletą metų sudarė kiaušinių eksporto planą, pagal kurį kasmet turi būti padidintas kiaušinių eksportas apie 20 mil. št. per metus. Pagal tą planą šiemet turėjo būti išeksportuota 80 milijonų štukų kiaušinių. Rugsėjo 25 d. „Pienocentro" dir. J. Glemža pranešė, kad iki to laiko išeksportuota 84 milijonai kiaušinių, taigi gerokai daugiau, negu plane buvo numatyta, nors šių metų kiaušinių eksportas dar nesibaigė. Iki metų pabaigos bus dar daugiau išeksportuota. Pagal tą patį planą ateinančiais metais numatyta išeksportuoti 100 milijonų, o 1940 metais 120 milijonų kiaušinių. Šiemet daugiausia eksportuota į Angliją ir Vokietiją. Žymiai padidėjo eksportas ir į Šveicariją.

MŪSŲ KRAŠTE IR KITUR

Baigėsi Vilniaus mūgė.

Rugsėjo 17 d. Vilniuje buvo atidaryta vadinamoji Šiaurės Mūgė. Joje turėjo būti atvaizduotas Vilniaus krašto ir gretimų vaivadijų (iki Lvovo) prekyba, pramonė ir žemės ūkis. Tačiau pamatėme visai ką kitą. Mūgėje dalyvavo net 228 įstaigos bei įmonės. Bet kokios? Daugiausiai matėme ant vieno staliuko susitalpinusius „pramonės atstovus", kurie piršo „amžinas" šukas, naujausių išradimų tarkas, avalinei tepalą, stebuklingus klijus puodams sulipdyti, vaistus, nuo kurių plikiams plaukai atauga ir t.t. Žodžiu, mūgėje mirgėte mirgėjo tų kiekviename net ir miestelių turge sutinkamų „nepaprastų" išradimų pirklių. Bet ir tų iš Vilniaus krašto tebuvo tik 47%, o kiti nuo Poznanės, Silezijos ir Pamarės. Žemės ūkio padėčiai pavaizduoti buvo išstatyti kariuomenės karveliai, kambarinės papūgos, Vilniaus gyventojų triušiai, šunys, viena sidabrinė lapė ir vienas didesnis vištų būrelis. Pasirodo, kad organizatoriai yra pasiryžę tokias parodas — mūges organizuoti kasmet, dėl to stato nuolatinius pastatus, kur vyks parodos. Bet jeigu ir kitais metais bus tokios mūgės, tai jau geriau būtų jų visai nematyti.

Menkėja eksportas.

Vilniaus krašte esama daug įvairių turtų ir pagaminama nemaža produktų, kurie išvežami ir į užsienius. Bet šiemet šių turtų ir gaminių eksportas žymiai sumažėjo ir, kaip atitinkamos įstaigos teigia, padėties pagerėjimo negalima laukti. Žodžiu, eksporto konjunktūra (padėtis) visai pablogėjo. Rugpiūčio mėnesį eksportuota Vokietijon ir Šveicarijon 45.000 kg. žalių ir 5840 kg. džiovintų grybų, 27.000 kg. vaistingųjų žolių (Anglijon, Belgijon, Estijon ir kitur), 46.000 kg. šerių Belgijon, Olandijon ir Vokietijon, bet labai pigiai parduota. Be to, dar eksportuota manufaktūros, pirštinių ir drabužių. Tačiau šios prekės sunku parduoti, o naujų užsakymų nesusilaukta. Blogiausia su linų pluoštu, kuris šiemet Vilniaus krašte yra labai menkas ir, be to, yra dideli linų pertekliai dar iš pereitų metų. Miško irgi nedaug išvežta ir užsienio pirkliai visai nedaro naujų užsakymų.

Paskolos sodų užveisimui.

Valstybinis Žemės Ūkio Bankas, kaip kasmet, šį rudenį jau pradėjo duoti paskolas sodų užveisimui. Norint gauti šią paskolą, reikia kreiptis į lenkų žemės ūkio organizacijas, arba į miestų taupomąsias kasas, arba į provincijoje esamas taupomąsias (pav. Stefčiko) kasas, kurioms pavesta šios paskolos išdalinti. Paskolos duodamos tik tiems asmenims, kurie iš karto užveisia nemažiau, kaip pusė hektaro sodą (apie 50 vaismedžių). Palūkanų už paskolą imama po $4^1/_2$ nuošimčiai ir dar prie to priskaitoma taupomųjų kasų išlaidos, kurios negali būti didesnės kaip $1^1/_2$ nuošimčio. Paskola duodama 4 metams. Grąžinti paskolą reikia per 4 metus dalimis. Pirmoji paskolos dalis reikia sumokėti, praslinkus pusantrų metų, sodą pasodinus. Likusios 5 paskolos dalys reikia sumokėti kas pusė metų. Gavęs paskolą pasirašo vekselius, kuriuos turi žiruoti 2 tikri, turį atitinkamą turtą asmens.

Kaip maitinasi naminiai gyvuliai

Dažnai kalba ūkininkai apie gyvulių šėrimą, taip pat dažnai rašoma apie tai ir mūsų laikraštyje. Tačiau iki šiol laikraštyje nebuvo rašyta apie tai, kaip gyvuliai pašarą paverčia tikruoju maistu ir kaip tą maistą prisisavina. Nors šio reiškinio aprašymas yra kiek painus ir gali būti ūkininkams sunkiau suprantamas, tačiau svarbu yra su juo susipažinti nors bendrais bruožais. Tada mums bus daug aiškiau, kaip reikia gyvulius šerti ir kaip jiems geriau pašarą paruošti, kad jie galėtų jį geriau sunaudoti.

Bet koks pašaras, tai dar nėra galutinai paruoštas maistas. Tai yra tik neapdirbta žaliava, iš kurios gyvulys pats pasigamina tikrąjį maistą ir jį prisisavina, sunaudoja, o nereikalingas pašaro dalis, kurios maistu nepaverčiamos, pašalina laukan pro mėšlinę žarną.

Kiekvienas gyvulys turi tam tikrą, gan sudėtingą prietaisą, vadinamą penybos lataku, arba virškinimo lataku. Tas virškinimo latakas yra ne kas kita, kaip tiktai gyva mašina, kuri bet kokį pašarą perdirba į maistą ir tą maistą prisisavina. Virškinimo latakas prasideda nuo snukio (burnos), eina per ryklę, skrandį (vėderą), plonąsias žarnas ir storąsias žarnas net iki mėšlinės žarnos angos užpaklinėje gyvulio dalyje. Pašaras, einąs šiuo painiu virškinimo lataku, yra suvirškinamas, kitaip tariant, jis perdirbamas mechaniškai (susmulkinamas dantimis) ir chemiškai, veikiant rūgštims, (fermentams, enzimams) ir mikroorganizmams (bakterijoms ir grybeliams). Virškinimo vyksmo (proceso) eiga yra tokia. Gyvulys, paėmęs į burną pašarą, pirmiausia jį suvilgo ir sukramto, susmulkina, kad būtų galima jį lengviau praryti. Gyvulio nasruose yra dantys, liežuvis, kietasis ir minkštasis gomurys, ir trys poros didžiųjų seilių liaukų ir daugybė mažučių liaukelių. Dantys, liežuvio ir kietojo gomurio padedami, sukremta, sumala pašarą į smulkesnes

dalis. Seilių liaukos tuo tarpu pagamina labai daug seilių ir pašarą nasruose gerai suvilgo ir suminkština. Pavyzdžiui, arklio burnos seilių liaukos 1 kg suėstų šiaudų suvilgyti pagamina net 4 kg seilių, o 1 kg avižų — 2 kg seilių. Vieni gyvuliai (arkliai) pašarą sukramto nasruose labai smulkiai, gerai jį suvilgo ir tik tada praryja. Kiti (gromuluojantieji gyvuliai) iškart pašarą kramto labai mažai ir ryja jį kiek apseilinę, o kiaulės ir šunes pašarą praryja, beveik nekramtydami.

Nasruose pašaras ne tik susmulkinamas ir suseilinamas, bet kartu ir pradedamas dalinai virškinti—pakeičiamas chemiškai. Būtent, seilėse yra tam tikro fermento (enzimo), vadinamo ptialinu, kuris būdamas nors labai mažame kiekyje, greitai veikia angliavandenius (krakmolą, celiulozę ir t. t.), paversdamas juos į cukrų. Tik arkliai, berods, ptialino neturi. Nasruose sukramtytas, suvilgytas maistas, prarytas pro ryklę, kaip pro siaurą, ilgą vamzdelį patenka į skrandį. Čia reikia pastebėti, kad vieni gyvuliai, kaip arkliai, kiaulės, šunes turi vieną (vienaląstį) skrandį, o gromuliuojantieji gyvuliai turi keturląstį, arba keturlypį skrandį, kuris susideda iš keturių atskirų dalių: 1) didžiojo skrandžio, 2) tinklelinio skrandžio, 3) knyginio skrandžio ir 4) šliužinio skrandžio.

Gyvuliams, kurie turi tik vieną skrandį, pašaras pro ryklę patenka jiems stačiai į tą skrandį ir ten vyksta pašaro fermentacija, bakterijoms padedant ir kartu virškinimas, veikiant rūgštims ir fermentams. Skrandyje prasideda tikrasis virškinimas. Čia yra tam tikros liaukos, kurios gamina, vienos—chlorovandenilio rūgštį kitos — fermentą pepsiną. Raguočių gyvulių skrandyje chloro vandenilis ir pepsinas gaminasi tik paskutiniame, ketvirtame skrandyje — šliuže. Pirmieji trys skrandžiai—didysis, tinklelinis ir knygelės tarnauja tik pašaro mirkymui, minkštinimui ir bakterijų veikimui. Šiuo atveju iš ryklės mažai sukramtytas pašaras patenka pirmiausia į didįjį skrandį, kuriame pabūna iki 12 — 24 val. laiko, kaip kokiame sandėlyje, suminkštėja, bakterijoms veikiant. Paskui vėl būna atrajojamas, tiksliai pergromuliuojamas ir vėl praryjamas. Antru kartu prarytas pašaras eina tam tikru keliu pro tinklelinį ir knyginį skrandį į šliužą. Skystas maistas eina stačiai, kaip ir pergromuliuotas maistas, aplenkdamas didįjį skrandį, pro tinklelinį ir knyginį į šliužą. Šliuže vyksta tikrasis virškinimas. Čia veikia dar seilių ptialinas, paversdamas angliavandenius į cukrų ir chlorovandenilis su pepsinu suskaldo baltymus į paprastesnius junginius albumozus ir peptonus. Bet nei albumozai nei peptonai dar nėra galutinai paruoštas maistas, jų dar negali organizmas įsunkti ir prisisavinti. Skrandis, kaip ir žarnos, yra iš oro išklotas t. v. serozine plėvele, toliau įvairiomis linkmėmis eina raumenų sluoksniai ir iš vidaus gleivėta plėvelė. Čia visur daug yra kraujo indų, nervų ir liaukų.

Pradėtas virškinti pašaras iš skrandžio patenka per tam tikrą dangtelį į plonųjų žarnų pirmąją dalį — į dvylikapirštę žarną. Čia jį veikia kasos ir tulžies virškinamosios sultys. Mat, sultys iš kasos ir tulžies į žarnas ateina tam tikrais latakėliais. Šios sultys turi savyje fermentus, kurie skaldo visus maistinguosius junginius: amilopepsinas skaldo angliavandenius, tripsinas—baltymus, steapsinas veikia riebalus. Tulžies sultys ne tik virškina riebalus, bet ir veikia žarnų judėjimus—peristaltiką, juos žadindamas. Taip pat yra ir pačiose žarnose fermentų, kurie padeda virškinti. Visas žarnų vidurio paviršius yra tirštai nusėtas tam tikromis liaukutėmis ir karputėmis, arba čiulptukais. Liaukutės gamina sultis ir fermentus, kurie padeda virškinti, o karputės — čiulptukai įsunkia, įsiurbia jau suvirškintas maisto dalis: cukrų, aminorūgštis ir suvirškintų riebalų dalis, kurios patenka per kraujo indų sieneles į kraują ir išnešiojamos po visą kūną, kur tik reikia. Plonosiose žarnose yra gyviausias virškinimo ir suvirškintų maisto dalių įsunkimo vyksmas. Kepenys (jaknos) gyvulio organizme atlieka labai svarbų uždavinį: gamina tulžies sultis, kurios virškina riebalus ir magazinuoja angliavandenių maisto dalių atsargas (glikogeną). Toliau pašaras keliauja iš plonųjų žarnų į storąsias. Storosiose žarnose vyksta tolimesnis išbaigiamasis virškinimas. Čia įsunkia žarnos daugiausiai vandens, todėl pasilikusi nesuvirškinto pašaro masė vis tirštėja, kol net būna pašalinama laukan pro mėšlinės žarnos angą. Pasirodo, kad nesuvirškinamos pašaro dalys irgi yra reikalingos virškinimui, kaip tam tikras balastas, kuris paskatina virškinimą ir fermentų veikimą, nors pats išeina nesuvirškintas ir nesunaudotas išmatų pavidale. Bet, žinoma, ir čia turi būti išlaikytas saikas. Nes jeigu to balasto būtų labai daug, tada jis gali tik apsunkinti virškinimo aparatą ir gali pritrūkti virškinamųjų sulčių. Pavyzdžiui, jeigu gyvuliui sušertume daug vienų šiaudų, kuriuose yra daug balasto, o maža maistingų dalių.

Į mėšlą patenka visa, kas nesusivirškina: pašaro mediena, bakterijos, atsilupusios senos žarnų ląstelės ir t. t. Ne vienodai gerai virškina visus pašarus paskiros gyvulių rūšys ir net paskiri gyvuliai tos pačios rūšies. Todėl svarbu gyvuliui duoti tinkamiausį jam ir tinkamiausiai paruoštą pašarą, kad galėtų jį tiksliai išnaudoti. Pav., kiaulė negali suvirškinti šieno, šiaudų, bet labai gerai suvirškina miltus ir žalią pašarą.

Svarbiausios maisto dalys, kurios gyvuliui yra reikalingos ir kurias gyvulys gauna iš pašaro ir prisisavina yra šios: angliavandeniai, baltymai, riebalai, vitaminai, mineralinės druskos ir vanduo. Be to, kvėpuodamas gyvulys prisisavina dar deguonį iš oro, be kurio negalėtų gyventi.

Kamgi suvartoja gyvulys tas prisisavintas maisto dalis? Gyvulys, kaip gyvas padaras, juda, auga, turi pastovią temperatūrą, daug aukštesnę nei aplinkumos, gamina pieną, mėsą, riebalus, vilnas, plunksnas ir t. t. arba dirba. Šiems visiems veiksmams yra reikalinga energija, reikalinga medžiaga, iš kurios būtų galima pagaminti kitos medžiagos. Be to, gyvulio kūno ląstelės senosios miršta, jų vieton auga naujos, todėl joms atstatyti reikia taip pat maisto medžiagų. Virškinimo vyksmams taip pat reikalingos yra virškinamosios sultys, kuriose yra daug baltyminių medžiagų, kurioms papildyti nuolat reikalingos yra naujos maisto dalys.

Angliavandeniai ir riebalai gali visada vieni kitus pavaduoti. Jie geriausiai tinka šilimos ir darbo energijos ir riebalų gamybai. Baltymų negalima pavaduoti kitomis maisto dalimis. Jie gali pasigaminti tik iš baltymų. Todėl baltymų išteklius gyvulio pašare turi būti gerai įvertintas. Priešingu atveju gyvulys bus netikslingai šeriamas. Susidarys jo organizme baltymų deficitas.

Agr. M. Čibiras.

Kaip išlaikyti daržoves per žiemą

Ūkininkas yra žmonių maisto gamintojas. Jis savo ūkyje prigamina grūdų, iš kurių gaunama miltai, kruopos, duona ir kiti kepsniai. Ūkininkas išaugina bulves, daržoves ir kitas žmonių maistui vartojamas medžiagas. Žodžiu, ūkininkas yra žmonių maitintojas. Miesto žmonės valgo įvairius tešlainius, kumpius, dešras, įvairiausius daržovių gardžius valgius ir kitus skanesius, valgydami gėrisi jais, nors brangiai už tai sumoka, o ūkininkas, kuris yra vienintelis tų gardiems valgiams produktų gamintojas, sausa duona maitinasi, bulvėmis per visą žiemą gėrisi. Miesto žmogus per žiemą valgo raugintus ir neraugintus kopūstus, agurkus, burokėlius, morkas, pamidorus ir t. t. O ūkininkas, kuris tuos augalus augina, per žiemą dažnai tų daržovių ir nepauosto. Kodėl taip yra? Todėl, kad ūkininkas tingi tų daržovių prisiauginti ir nepasistengia jų pasidėti žiemai. Dėl to žiemą jis vien bulvėmis minta. Bet kiekvienas ūkininkas supranta, kad begalo būtų naudinga žiemos metu turėti raugintų kopūstų, agurkų, burokėlių ir kitų daržovių. Tada būtų galima paįvairinti valgis, geriau maitintis, sutaupyti daug bulvių, sveikiau jaustis ir daug pelnyti. Svarbu tik, kad ūkininkai prisiaugintų pakankamą kiekį daržovių ir kad tas daržoves mokėtų per žiemą išlaikyti. Kaip auginti, taip ir laikyti daržovės yra

labai lengva. Tik reikia norėti, nesigailėti darbo, netingėti. Mažame žemės sklypelyje galima išauginti labai daug įvairiausių daržovių. Nedideliame kampelyje galima daržoves paslėpti ir gražiai išlaikyti per žiemą. Nereikia manyti, kad daržovės galima išlaikyti tiktai tam tikrose patalpose, rūsiuose ar pirkaitėse. Beveik visos daržovės, išskyrus agurkus, pamidorus, galima laikyti kaupuose arba grioviuose. Kaupuose puikiai išsilaiko burokėliai, ridikai, griežčiai, o grioviuose kopūstai, morkos, petruškos.

Kaip kaupams taip ir grioviams pirmiausia reikia parinkti gera vieta. Šiam tikslui geriausia tinka aukšta vieta. Svarbu, kad toje vietoje nestovėtų vanduo, kad po lietaus ar sniegui sutirpus jis tuojau nubėgtų. Taipgi svarbu, kad žemė toje vietoje lengvai perleistų vandenį, kad podirvio vanduo būtų giliai, kad iš apačių pakilęs vanduo nesupūdytų daržovių. Be to, svarbu, kad žemė, kur bus įtaisytas kaupas ar griovis, būtų nederlinga, neįtręšta, nes tokioje žemėje daug geriau išsilaiko paslėptos daržovės. Geriausia, žinoma, išsilaiko švariame smėlyje, o blogai įtręštoje ir ir sunkioje žemėje. Labai naudinga yra, kai ta vieta nuo šiaurės yra apsaugota medžiais, tvora, siena. Kai ant kaupo krenta šešėlis, tada ne taip greit daržovės peršąla, kaupas geriau išsilaiko antroje žiemos pusėje, kada dieną saulė labai kaitina, o naktį esti aštrūs šalčiai.

Antra svarbi sąlyga, tai tinkamas kaupo pridengimas. Daržovės, sudėtos į kaupą arba griovį, pridengiamos pirmiausiai šiaudais. Geriausia šiam tikslui tinka ruginiai šiaudai. Jeigu ruginių nebūtų, tai galima pavartoti kvietiniai, bet žieminių kviečių. Be šiaudų, kaupų pridengimui dar vartojami lapai, bulvienojai. Griovių pridengimui reikalinga dar turėti lentų ir smėlio.

Kaupų ir griovių platumas ir aukštumas bei gilumas yra labai svarbi sąlyga ir priklauso nuo vietos, kur bus įtaisomi grioviai bei kaupai. Grioviai ir kaupai negali būti platesni, kaip 1 mtr. 30 cm. Juo žemė sunkesnė, drėgnesnė, juo podirvio vanduo arčiau, juo grioviai daromi siauresni ir seklesni. Smėlyje grioviai gali būti ir $1^1/_2$ metro platumo, o gilumo pagal reikalą. Kaupų ir griovių ilgumas daromas pagal reikalą, kokis norima. Kaupui parinktoji vieta išlyginama, ir jeigu žemė yra sunki, tai duodama sluoksnis smėlio. Grioviai kasami, kaip minėjome, 1,30 mtr. (smėlyje iki $1^1/_2$ mtr.) platumo, stačiais krantais, o dugnas išlyginamas, suplakamas, o vėliau išpilamas storoku švaraus smėlio sluoksniu.

Daržovės, skirtos laikyti kaupuose ar grioviuose, turi būti visai gerai prinokusios ir visiškai sveikos, neligotos, nepažeistos. Svarbu, kad jos iš daržo būtų sudorotos sausą, giedrią dieną, nerasotos, apdžiūvę saulėje. Naudinga, kai daržovės prieš krovimą į kaupą ar griovį išsiprakaituoja lauke arba kur nors pastogėje. Tam tikslui, esant giedrai, daržovės palaikomos keletą dienų ore arba pastogėje (pav., daržinėje) paskleistos nestoru sluoksniu.

Kaupuose, kaip jau buvo minėta, laikoma šios daržovės: burokėliai (geriau išsilaiko ilgašakniai, o egiptiški blogiau), griežčiai, ridikai. Kaupai šioms daržovėms daromi neplatesni, kaip 1 mtr. 20 cm ir apie 60—70 cm aukštumo. Apie 6—8 cm kaupas galima įleisti į žemę. Ant dugno naudinga duoti sluoksnis švaraus smėlio. Sudėtos į kaupą daržovės pridengiamos 30 cm storumo šiaudų sluoksniu ir 15 cm žemės sluoksniu. Tačiau kas du metrai paliekama nuo viršaus iki apačios žemėmis nepridengti ruožai, kurie tarnauja kaip vėdintuvai. Atėjus šalčiams, kaupas pridengiamas dar lapais arba bulvienojais ir paskui žemėmis. Šitaip aptaisytas kaupas nesibijo šalčių. Daržovės jame išsilaikys visai gerai iki pavasario.

Morkos ir petruškos laikomos ne kaupuose, bet grioviuose. Griovis kasamas 60 cm platumo ir 40 cm gilumo. Jeigu žemė sunki, molėta, tai naudinga dugne duoti švaraus smėlio sluoksnis. Į griovį pridedama daržovių tiek, kad jis būtų pilnas su kaupu. Virš griovio turi būti pridėta apie 20 cm aukštumo stogo pavidalo kaupas. Po to daržovės pridengiamos žeme, geriausia visai nederlinga, o ypač smėliu. Atėjus šalčiams, pridengiama dar lapais ar bulvienojais.

Kopūstų galvos galima išlaikyti grioviuose arba rūsiuose. Pirmiausia reikia priminti, kad per žiemą galima išlaikyti tik kietos, gerai suaugusios, subrendusios kopūstų galvos. Geriausiai išsilaiko „Amager" atmainos kopūstai. Juos reikia nuo lauko nuimti kuo vėliausiai, kai jau prasideda šalnos. Nuimti reikia giedrią, sausą dieną. Galvos parenkamos pačios kiečiausios ir nuvaloma nuo jų truputis lapų. Jeigu turima geras rūsis, tai čia kopūstus galima šitaip laikyti. Kotus nupiauti, paliekant jo apie 2 cm. Ant lentų sudėti kotais viršun, kad galva galvos neliestų. Galima jas tokiu būdu ant siū'o sukabinti palubėje. Arba galima šitaip: galvas išrauti, pernešti rūsin ir čia vėl susodinti į smėlį, kad galva nesiektų galvos. Bet galima kopūstus laikyti ir griovyje. Tam tikslui iškasamas 40 cm gilumo ir 1,20 m. platumo griovis, jo dugnan duodama švaraus smėlio, o dar geriau sausų pelenų. Kietos, sveikos kopūstų galvos nuvalomos nuo lapų, kurie atsistoja, nukertamas kotas, paliekant prie galvos 10—12 cm galas ir galvos sudedamos į griovį kotais į viršų, kad viena antros neliestų. Paskui griovis su kopūstais pridengiamas 15—20 cm žemių sluoksniu. O kai temperatūra nukris žemiau 10°C šalčio, tada reikia dar duoti 10—15 cm. žemės sluoksnis ir pridengti lapais, šiaudais arba bulvienojais. Jeigu griovis iškastas smėlyje ar priesmėlyje, tai jis gali būti 70—80 cm gilumo. Tokian griovin sudėti aukščiau nurodytu būdu kopūstai pridengiami iki žemės paviršiaus eglių šakomis, o vėliau lentomis. Atėjus šalčiams dar galima uždėti bulvienojų, lapų, šiaudų. Tokiuose grioviuose kopūstai puikiai išsilaiko per visą žiemą. *J. J.*

Kiaulių apsinuodijimas runkelių lapais

Nors mūsų krašte runkelių (pašarinių burokų) ūkininkai augina dar visai nedaug, tačiau šie augalai dabar yra jau paplitę visur ir tik retas jų visai neturi. Dėl to jau beveik kiekvienas mūsų gyvulys susilaukia paragauti pašarinių burokų ar morkų. Ypatingai šiuo metu, kada nuo lauko valomi visi šakniavaisiai ir bulvės, ūkininkai pameta jų ir gyvuliams. Dabar labiausiai gyvuliai naudojasi visokiomis šakniavaisių atmatomis, ypač lapais. Pavyzdžiui, nuimant nuo lauko runkelius, šeimininkas jų lapus nupiauna ir paskui pargabena namo kiaulėms. Kadangi kiaulės yra išalkusios, tai jos lapus labai godžiai ėda. Runkelių lapų kiaulės suėda labai daug. Bet jau daug kartų teko augintojams įsitikinti, kad nuo didesnio runkelių lapų kiekio kiaulės gali susirgti. Kartais nuo runkelių lapų suserga ir raguočiai, bet jau rečiau. O kiaulės, jeigu tik suėda runkelių lapų didesnius kiekius, tai dažniausiai ir suserga.

Runkelių lapuose yra gana daug tam tikrų organinių rūgščių. Tos rūgštys ir kenkia gyvulių sveikatai. Juo oras sausesnis, juo lapuose tų rūgščių randama daugiau. Taigi šiemet kenksmingųjų rūgščių runkelių lapuose bus gana daug, nes vasara ir ruduo buvo sausi. Minėtos rūgštys, patekusios su lapais gyvulio kūnan, viduriuosna, lengvai susijungia su kalkėmis, kurios viduriuose atsiranda iš kitų pašarų. Rūgštys, susijungusios su kalkėmis, sudaro netirpstantį junginį. Tas junginys lieka viduriuose. Jeigu runkelių lapų kiaulės suėda didesnius kiekius, tai kalkių ir rūgščių junginio gyvulio viduriuose tiek daug prisirenka, kad viduriai visai sugenda. Be to, esant viduriuose runkelių lapų rūgščiai, gyvulio organizmas negauna taip reikalingų kalkių, nes minėtos rūgštys kalkes sugauna, prijungia prie rūgščių ir padaro visai neprisavinamas. Negaudamas kalkių, organizmas pradeda negaluoti, suserga kaulų suminkštėjimu (osteomalacija) Ši liga yra pavojinga ir sunkiau pagydoma. Dėl šių runkelių savybių ir sakoma, kad kiaulės, gaudamos dažniau ir didesnius runkelių kiekius, užsinuodija runkelių lapais. Susirgusios kiaulės pradeda smarkiai viduriuoti, dažnai guli, labai nenoriai keliasi. Jeigu laiku nesuteikiama pagalba, tai daug susirgusių kiaulių nepasveiksta ir gaišta.

Gydant runkelių lapais užsinuodiju-

sias kiaules, pirmiausiai reikia kiaules išvemdinti, kad iš vidurių būtų pašalintos kenksmingos medžiagos. Išvemdinimui vartojami įvairūs vaistai, pav., vemiamasis akmenėlis ir kiti. Po to, kai kiaulės kenksmingas medžiagas išvemia, reikia duoti vaistų vidurių paliuosavimui, pavyzdžiui, kalomelio, Glauberio druskos, karčiosios angliškos druskos arba ricinos. Kai gyvulys gerai vidurius išvalo, tada jis pasijunta daug sveikesnis. Žinoma, gydymo metu ir pasveikus negalima gyvuliui duoti runkelių lapų.

Kadangi runkelių lapai kai kada gyvuliams pakenkia, tai daugelis ūkininkų gali pamanyti, kad runkelių lapai reikia suversti į mėšlą arba aparti lauke, užuot nuodyti jais gyvulius. Taip galvoti ir elgtis negalima, nes runkelių lapai yra maistingi ir nevisuomet žalingi. Pakenkia jie dažniau tik sausai vasarai ir sausam rudeniui esant. Be to, pakenkia, kai kiaulės suėda didesnius kiekius. Svarbiausia tačiau tai, kad pakenkia tik tuo atveju, kai ūkininkas nemoka jų gyvuliams paruošti. Runkelių lapai gyvuliams reikia duoti tiktai švarūs, nežemėti. Be to, duodant gyvuliams runkelių lapus, reikia nepamiršti kartu duoti ir kalkių ar kreidos. 10 kg run kelių lapų reikia duoti apie vienas šaukštas kreidos arba kalkių. Tada kreida bei kalkės susijungia su runkelių rūgštimi ir padaro ją nekenksminga. Taipgi labai naudinga esti ir gyvulinė druska, kurios kiaulėms bent keletas gramų kasdieną reikia duoti kartu su pašaru.

Šlapi, purvini, labai žemėti runkelių lapai, be to, tie, kurie anksčiau buvo jau sudžiūvę, reikia surinkti ir suversti į mėšlą, komposto krūvą arba lauke aparti. Gyvuliams duoti tik švarius ir sveikus lapus.

Kas turi daugiau runkelių, morkų, kopūstų lapų, tam visuomet naudinga iš tų lapų padaryti silosą, vadinasi, minėtus lapus surauginti. Rauginti galima prastose duobėse. Rauginti lapai nustoja kenksmingų rūgščių ir esti labai maistingi. Juos tada noriai ėda ir karvės.

Agr. J. J.

Arklių šėrimo ir girdymo tvarka

Arklio virškinimo latakas žymiai skiriasi savo sudarymu nuo gromuliuojančių gyvulių virškinimo latako. Gromuliuojantieji — galvijai turi labai didelį skrandį, susidedantį net iš keturių dalių. Čia pirmasis skrandis vadinamas didžiuoju tarnauja pašaro magazinavimui atsargai ir tik ketvirtasis skrandis virškina jau pergromuliuotą pašarą. Arklys panašiai, kaip ir žmogus turi paprastą vienaląstį skrandį, kuriame vyksta pats virškinimas. Todėl arklys negali daryti pašaro atsargos savo skrandyje ilgesniam laikui, kaip tai daro galvijai. Jis gali vienu kartu daug mažiau suėsti pašaro nei galvijas. Dėl to arklį reikia ir kiek kitaip šerti nei karves. Reikia jį šerti dažniau, bet mažesnemis porcijomis. Tada tik arklys nebus alkanas ir gerai išnaudos paduotą jam pašarą. Anglai sako, kad jų taisyklė, arklius šeriant, yra: *mažos, bet dažnos pašaro porcijos ir švarios ėdžios be nesuėsto pašaro likučių.* Kaip žinome, karves reikia šerti žiemą 2—3 kartus per parą, o arklius reikia šerti 4—5 kartus. Arklių šėrimo laikus reikia taip paskirstyti per parą, kad tarp jų būtų vienodo ilgumo protarpiai. Tik naktinis protarpis gali būti kiek ilgesnis.

Geriausia arkliui būtų tokia šėrimo tvarka per parą: 6 val. ryte, 11 val. prieš pietus, 2 val. 30 min. po pietų, 6 val. 30 min. vakare ir 10 val. 30 min. naktį. Tačiau toks dažnas ir vėlyvas šėrimas ūkininkui būtų neįmanomas. Taip šerti būtinai reikia tik lenktynių greituosius arklius. Daug patogesnė ūkininkui ir visai galima arklių šėrimo tvarka yra ši: ryte 4 val. arkliai valomi (šukuojami), 4 val. 30 min. šeriami, toliau šeriami tarp 9—10 val. prieš pietus, 1—2 val. ir 7—8 val. vakare. Taip turi būti šeriami arkliai, kuriais važinėjama greitesniu tempu arba sunkiai dirbama. Jeigu arkliai dirba nesunkiai ir tik žingsniu arba stovi be darbo, tai juos galima šerti tik 3 kartus per dieną. Tada šėrimo tvarka būtų tokia: 4—5 val. rytą, 12 val. vidurdienį ir 8 val. vakarą. Šiuo atvėju reikia nakčiai duoti didesnę pašaro porciją, nes arklys per naktį turi daug laiko ir jis iš nuobodumo dažnai ėda net pakratus, jeigu pritrūksta pašaro, o tas yra nesveika. Arklys miega labai trumpai, vos porą valandų prieš auštant. Kokią tvarką neįvestume arklių šėrime, vistiek reikia tiksliai laikytis pagal laikrodį nustatytų valandų. Priešingu atveju arkliai labai nervinasi, nerimastauja, kas išeina jų nenaudai.

Šeriant arklius dar reikia prisilaikyti ir kitų taisyklių. Iš ryto ir dienos metu, prieš darbą arkliui reikia duoti geresnį pašarą, kuris lengviau virškinas: gerą šienų dobilus, avižas, bulves, o vakare galima duoti didesnę porciją sunkesnio pašaro: šiaudų, virkščių ar kapojų. Imant arklį sunkiam darbui, reikia jį geriau pašerti kiek anksčiau, kad jis pašarą suėstų dar 1—1½ valandos prieš darbą. Tada arkliui yra daug lengviau dirbti, nes jo pilvas jau nebūna labai išpūstas. Geriausi arkliui pašarai yra šie: geras pievų ir dobilų šienas, avižos (turi būti nesulytos, geltonos) ir avižinių šiaudų stambūs kapojai. Užuot dobilų gerai tinka seradėlė, o kas turi liucernos, tai yra geriausias pašaras. Avižas arkliams reikia duoti čielas sausas, o ne maltas ir su vandeniu, kaip mūsų ūkininkai dažnai daro.

Arkliams ėdžios turi būti įtaisytos žemai, kad arklys neturėtų riesti galvos į viršų. Nes tada pasidaro įlenkta arklio nugara. Ypač tas pavojinga jauniems kumeliukams. Be to, iš aukštai pritaisytų ėdžių byra arkliui sinkliai į akis. Nuo to jis dažnai gauna akių uždegimą ir per ilga gali ir visai apakti. Geriausia arkliui duoti ėsti stambų pašarą iš skrynios (žlobo), pastatytos ant žemės. Tada arklys, ėsdamas, laikosi tokioje padėtyje, kaip ir ganydamasis ganykloje, o tai yra jam sveikiausia. Avižas reikia duoti žemai pritaisytame lovelyje. Prieš kiekvieną šėrimą reikia gerai išvalyti ėdžias, kad ten neliktų jokių nesuėsto pašaro likučių, nes tai svarbu sveikatos ir švarumo tikslams.

Arklių girdymas yra labai svarbus dalykas. Nemokant arklio girdyti, galima jį visai apseiti. Arklys be vandens greičiau krenta nei be pašaro. Buvo daryti bandymai, kurie parodė, kad šeriamas avižomis arklys, bet negirdomas išgyveno tik 5 dienas, o visai nešeriamas ir tik girdomas švariu vandeniu išgyveno 25 dienas. Kadangi arklio skrandis yra nedidelis, tai daug vandens jame susilaikyti negali. Vanduo tuojau pereina į akląją žarną, kuri pas arklį yra labai didelė, ir ten susilaiko atsargai. Arklius reikia girdyti 2—3 kartus per dieną prieš šėrimą. Negalima girdyti arklių sočiai prišertų, ypač prišertų avižomis. Nes tada nuo vandens grūdai greitai išbrinksta ir gali išpusti arklys arba tas gali sukelti dieglius, nuo ko arklys gali kristi. Taip pat negalima girdyti, ypač šaltu vandeniu, labai sukaitusio ir nuvargusio arklio, kol jis neatsilsės. Nuo to gali arklys sugadinti kojas: išsiplečia ir truksta kojų gyslos (apoikos). Nuvargusiam arkliui tuojau galima duoti gerti tik tiek, kad jis galėtų suvilgyti gerklę ir kiek atsigaivinti ir tai nelabai šalto vandens. Po nesunkaus darbo kada arklys nėra perdaug nuvagęs galima jį tuojau pagirdyti.

Arklius girdyti reikia šaltu tyru vandeniu stačiai iš upės, šaltinio arba iš gero šulinio. Geriausia juos išvesti prie vandens ir pagirdyti vietoje. Negalima arkliams vandens laikyti tvarte loviuose po ėdžiomis, kad jie ėsdami galėtų ir vandenį sriubčioti. Taip dažnai daro mūsų atsilikę ūkininkai, kurie mano, kad tas arkliams labai sveika ir naudinga. Pirmučiausia tai toki loviai su pripuvusiu vandeniu yra visų negerovių šaltinis. Antra pašaras krenta iš ėdžių į tą vandenį, krenta visoki sinkliai, dulkės ir iš vandens pasidaro srutų spalvos kažkokia tiršta arbata. Ten taip pat nestinga ir paties arklio plaukų. Tai yra labai netikęs arklių girdymo būdas ir jį reikia vyti kuo greičiausiai iš mūsų arklydžių. Dažnai arklys, turėdamas pilną lovį tokio vandens, visai nenori jo gerti ir esti ištroškęs.

M. Č.

Skaitykite ūkiškas knygas bei laikraščius ir mokykitės pavyzdingai ūkininkauti.

SVEIKATA UŽ AUKSĄ BRANGESNĖ

Higienos paroda

Šiemet buvusioje Šiaurės Mūgėje Vilniuje suruošta higienos paroda, kuriuos uždarymo terminas pratęstas iki spalių 16 d. Ši paroda užima atskirą pavilijoną su turimomis gana didelėmis salėmis. Paroda sutvarkyta gana gerai. Jos tikslas parodyti žmonėms apkrėčiamųjų (limpamųjų) ligų kenksmingumą, plitimo būdus ir kaip galima jų išsisaugoti ir su jomis kovoti.

Pirmoji salė paskirta džiovai. Čia parodyta paveikslais, fotografijomis ir iš mirusių žmonių paimtais preparatais (įvairios kūno dalys ir organai) plaučių džiova. Parodyta, kaip apsikrečiama džiova nuo ligonio ir nuo sergančių karvių. Svarbiausia atkreipta dėmesys į vaikų džiovą: skrofulioza, kaulų džiovą, pilvo plėvės ir odos džiovą. Aiškiai atvaizduota, kokią žalą atneša džiova jaunimui. Sergą plaučiais, išbalę, kuproti, subiaurotais veidais—tai džiovos aukos. Prieštuberkuliozinė Sąjunga pateikia, kad Lenkijoje yra apie 800 000 džiovininkų, apie 200.000 yra pavojingi kitiems, turi atvirąją džiovą.

Antroje salėje atvaizduota kitos limpamosios ligos, kaip vidurių šaltinė, dėmėtoji šiltinė, difterija, škarlatina ir kitos. Parodyta ir kt. Parodyta, kaip utėlės išnešioja dėmėtąją šiltinę ir kaip nešvariomis rankomis išnešiojamos vidurių šiltinės bakterijos.

Trečioji salė paskirta venerinėms (lyties) ligoms. Daug yra pamokymų, paaiškinimų, statistikos.

Tokia paroda turi nemažą visuomenišką naudą: supažindina plačias žmonių mases su sveikatos priešais ir paskatino energingiau su jais kovoti. Visuomenė rodo nemažą susidomėjimą higienos paroda, todėl jos uždarymo terminas prailgintas dviem savaitėm ir leidžiama lankyti dovanai.

Iki šiol esą aplankė higienos parodą apie 70 tūkstančių žmonių.

Kokliušas

Rudenį daugybė vaikų serga kokliušu. Tai yra labai limpama liga, kuria apsikrečia vaikai, susidūrę su sergančiais. Pradžioje ligonis karščiuoja, gauna nosies slogą ir kosti. Po savaitės arba vėliau kosulys pasireiškia priepuoliais, kurie tęsiasi po keletą minučių ir kartojasi keletą arba keliolika kartų per parą. Kosulio priepuoliai dažnai baigiasi vėmimu. Ligonies veidas pamėlynuoja, atrodo patinęs, akys kartais pasrūva kraujų. Kokliušu serga 2—3 mėnesius. Dėl dažnų priepolių (atakų) su vėmimais vaikai labai sublogsta ir nusilpnėja. Dažnai pasitaiko įvairių komplikacijų: plaučių uždegimas, plaučių džiova, žaizdos po liežiuviu, pilvo trūkiai (kylos, potrūkiai), žarnos iškritimas ir kita.

Sergančius kokliušu vaikus reikia atskirti nuo sveikųjų. Jei namie to negalima padaryti, tai geriau nuvežti pas gimines ar pažįstamus, kur nėra mažų vaikų. Neleisti sergančių vaikų mokyklon tol, kol visai nepraeis kosulio priepuoliai.

Kaip gydyti? Jei vaikai neturi karščio, tai saulėtą dieną reikia juos būtinai išvesti oran, geriausia į mišką ilgesniam laikui arba net visai dienai. Gryname ore vaikai geriau jaučiasi, rečiau kosti ir rečiau suserga kitomis plaučių ligomis. Kadangi sergą vaikai lengvai gali peršalti, tai reikia juos šiltai apvilkti ir apauti. Jei vaikai turi būti namie, tai reikalinga, kad pirkioje oras būtų švarus ir drėgnas. Kosulį švelnina terpentino aliejaus garai, kuriuos gauname, pririšę vaikui prie krūtinės lignino gabalą arba skepetą, suvilgytą 15—20 lašų terpentino aliejaus. Patartina vaikus dažnai pavežioti.

Jei vaikas karščiuoja, turi galėti namie lovoje.

Valgyti duoti dažnai, mažomis porcijomis ir po priepuolio, kad neišvemtų. Neduoti per daug skysčių, geriau valgyti košeles. Ligonį bent kartą reikia parodyti gydytojui, kuris prirašys kosuliui nuraminti vaistų.

Persirgus kokliušą vaikus reikia gerai maitinti, kad sustiprėtų, duoti jiems trano po arbatinį šaukščiuką 3 kartus per dieną.

Užsinuodijimas durnarope.

Mūsų krašte rudenį dažnai pasitaiko užsinuodijimai durnarope. Šis augalas auga mėšlynuose, patvoriuose ir šiaip apleistose vietose. Žiedai stambūs, balti, kvepią, trumpakočiai, paskiri, statūs, įaugę šakų pažastyse. Žydi pradedant nuo gegužės iki spalių mėnesio. Vaisius yra apskrita spygliuota dėžutė su keturiomis išilginėmis rindelėmis, atsivožianti keturiais antvožiukais. Sėklos yra panašios savo išvaizda į pupelę, tamsiai rausvos spalvos. Visas augalas yra nuodingas, nes turi savyje atropino alkaloidų (nuodų).

Dažniausia užsinuodija vaikai, prikalbėję vienas kitą suvalgyti durnaropę. Suvalgę 1—2—3 durnaropes, pamažu netenka sąmonės, pradeda „kvailiuoti". Akių lėliukės labai išsiplečia, veidas labai parausta. Kartais pasitaiko, kad užsinuodiję miršta, bet dažniausia po 1—2 dienų pradeda taisytis.

Užsinuodijusį reikia kogreičiausia pravemdyti, įkišus pirštą gerklėn. Vėmimą sukelia taip pat grišpalo tirpinys (1/2 gr. stiklinėje vandens). Išsivėmus, dar reikia duoti karčios druskos, kad pravalytų vidurius. Kelias dienas pagulėjęs lovoje, pradeda taisytis. Geriausias būdas pašalinti nuodams iš skilvio yra išplovimas per tam tikrą guminę žarną, bet tai atlikti gali tik gydytojas.

Vėjo raupai

Šia liga dažniausia serga vaikai iki 10 metų. Dažnai pasitaiko vėjo raupų epidemijos arba masiniai susirgimai. Sveiki vaikai apsikrečia nuo sergančių, arti susidurdami. Dar nežinomos šios ligos bakterijos kurios iš ligonies burnos kartu su smulkiais seilių lašeliais patenka arti esantiems vaikams į burną. Iš burnos per migdolus patenka į kraują, kuris išnešioja bakterijas po visą kūną. Po 2—3 savaičių po apsikrėtimo pasireiškia pirmieji ligos ženklai. Kūno temperatūra nežymiai pakyla, vaikas blogai jaučiasi, negaluoja, odą išberia.

Odos išbėrimas atsiranda įvairiose kūno vietose pradžioje raudonų dėmelių pavidale. Tos dėmelės labai niežti, po kelių valandų atsiranda mažos pūslelės, pripildytos skaidriu skystimu, kuris netrukus pavirsta pūliais. Išbėrimas yra panašus į tikrųjų raupų išbėrimą. Pūslelės su pūliais po 2 — 3 dienų džiūsta ir atsiranda šašai, kurie nukrenta. Išbėrimas paprastai kartojasi kelis kartus, atsiranda taip pat ant gleivinių burnos, gerklės, ryklės ir lyties organų. Todėl valgant, skauda burna, dažnai porą dienų vaikai negali valgyti. Paprastai liga nėra sunki ir po savaitės praeina.

Gydymas. Ligonis turi gulėti lovoje, kol visai nukris temperatūra; o kol nenukris šašai, turi būti visą laiką kambaryje. Odos niežtėjimą švelninti *talku*, pabarstant išbėrimus, arba tepant spiritu. Vaikui apkirpti trumpai nagus, kad nedraskytų odos. Burną plauti ramunėlių arbata (1 arbatinis šaukščiukas ramunėlių 1 stiklinėje vandens) arba šalvija, perhydroliumi, boraksu. Nukritus šašams vaiką reikia 2 kartus išmaudyti ir tada galima leisti mokyklon.

Gydytojas.

Pilvo skaudėjimas

Pilvo skaudėjimas pareina nuo daugybės visokių ligų; bendros skaudėjimo priežasties nėra. Apskritai, nuo bet ko pilvą skaudant, galima patarti 1—2 dienas nevalgyti ir atsigulti į lovą. Toliau teks gydyti įvairiai, atsižvelgiant į ligą, nuo kurios pareina pilvo skaudėjimas.

Jei skauda viršutinę kairiąją pilvo dalį, pirmiausia reikia manyti apie kokią skilvio ligą. Jei skauda kairę apatinę pilvo dalį, tai greičiausiai drūtosios žarnos nesveikos. Jei skauda dešinę viršutinę pilvo dalį, galima manyti sergant tulžies pūslės liga. Jei labiau skauda dešinę apatinę pilvo dalį, reikia pamanyti apie apendictą. Be to, gali skaudėti pilvą, sergant plaučių ligomis (tada ligonis kosti), širdies ligomis (tada kartais patinsta kojos), moterų ligomis (mėnesinės sutrikusios).

MOTERŲ DARBAI

Palydint vasarą—sutinkant žiemą

Rudenį reikia gerai pasiruošti, laukiant šaltos žiemos. Ypač šeimininkėms daug yra darbo ir rūpesčio, sutinkant žiemą. Darome įvairių produktų atsargą žiemai, rengiame šiltai savo butus, rūpinamės šeimai ir sau šiltų drabužių ir t. t. Kaip žieminiais drabužiais nedėvime vasarą, taip vasariniai—kabo spintoje žiemą. Kad drabužiai gražiai atrodytų ir ilgai nešiotųsi, reikia jie tinkamai užlaikyti. Dabar laikas visus vasarinius drabužius, jei galima, gražiai išskalbti, išlydyti, (išprosinti) ir, pakabinus ant petnešų, paslėpti spinton ar šiaip kur. Jei drabužiai bus dėmėti, persisunkę prakaitu ir taip pasiliks per žiemą, tai juos prakaitas ir dulkės „suės". Kitą pavasarį, pradėjus nešioti tokį nešvarumų „suestą" drabužį, jis gali pradėti kristi šmotais arba irti. Gerai išskalbtas ir išlydytas drabužis kitą pavasarį atrodys kaip naujas.

Nepamirškime išvalyti šepečiu, išdulkinti ir išlydyti vyriškų drabužių. Geros vilnonės ir šilkinės medžiagos dažno lydymo nemėgsta, bet gera šeimininkė visame turi turėti saiką ir lydant drabužių nesudeginti. Išvalius dėmes, išskalbus ir išlydžius visus vasarinius drabužius, parinkime gerą, sausą vietą tiems drabužiams, artinantis žiemai, sudėti. Būtinai reikia spintą ar dėžę, kur bus laikomi vasariniai drabužiai, išvalyti nuo voratinklių ir dulkių, visus kampelius ir plyšius iššluostyti skudurėliu, pavilgintu terpentine. Jei dėžėje ar spintoje yra plyšiai, tai reikia sienas išlipdyti popieriais ir tik tada dėti vasarinius drabužius. Jei nėra vietos spintoje, tai galima drabužius pakabinti ant sienos ir apdengti paklode, kad neįdulkėtų.

Dažniausia pasitaikys taip, kad išėmę žieminius drabužius vartojimui, į tas pačias patalpas dėsime vasarinius. Išėmę iš vasaros patalpų žieminius drabužius, nemeskime jų bet kur, bet apžiūrėkime ar nereikia kurio drabužio pertaisyti, sulopyti. Tik apžiūrėtus ir sulopytus drabužius reikia duoti šeimai vilkėti.

Susitvarkius su drabužiais, ruoškimės įsistatyti kitus langus, kol dar nėra didelių šalčių. Apžiūrėkime langus ar sveiki stiklai, apmazgoję galime susidėti.

Kad žiemą gyvenamuose namuose būtų šilčiau, nepamirškime paprašyti vyrų, kad apkastų pamatus.

Ilgais rudens vakarais nepalikime be darbo paaugusių vaikų. Gerai būtų, kad išmokytume juos vašiuku (kabliuku) paprasčiausiu būdu megsti žieminių pirštinių ir kojinių. Taip pat duokime vaikams šiaudų ir tegul jie pina pynes, kuriomis galėsime apmušti duris ir, susiuvę tokias pynes rituliu, padarysime prie durų pašluotes kojoms valyti. Šlapią rudenį ir žiemą namiškiai, šluostydami kojas, netiek prineš purvo iš lauko šeimininkei į namus. *m.*

Vaikų valia ir jausmai

Vaikai yra ateities žmonės. Kiekvienas tėvas ir kiekviena motina karštai trokšta, kad jų vaikai sukurtų sau linksmą ir laimingą ateitį. Dėl to stengiasi savo vaikams padėti praskinti kelią į tą gražesnį, lengvesnį gyvenimą.

Vaikas, atėjęs į šį pasaulį, esti gležnutis ir silpnutis padarėlis, kuris reikalauja švelnios tėvų globos. Ta globa turi užtikrinti jam maistą, gerą priežiūrą, kad gerai išsivystytų ne tik kūnas, bet ir būdas, valia, jausmai. Vaiko protą išlavina dabar mokykla. Bet būdą, valią ir jausmus privalo gerai išauklėti patys tėvai, pradėdami tą darbą nuo ankstyviausių vaikystės dienų. Su išlavintu protu, bet be tvirtos valios ir kilnesnių, gražesnių jausmų gyvenime žmogus gali būti niekam nenaudingas, dar net žalingas. Vaikų valios ir jausmų auklėjimas pradedamas tuo metu, kai prasideda reikštis vaiko linkimai, jo įpročiai ir papročiai, tai yra dar ankstyvais vaikystės metais.

Vaikai labai mėgsta sekti suaugusius. Vaikai suaugusius tiesiog pamėgdžioja. Todėl ir svarbu, kad tėvai ir kiti suaugusieji šeimos nariai, vaikams matant, elgtųsi gražiai, pavyzdingai. Jeigu vaikai matys blogus suaugusiųjų pavyzdžius, girdės tėvų barnius ir keiksmus, nuolatinę nesantaiką, tai ir jie prie to pripras, išmoks. Tada visos kalbos, pamokinimai ir gražūs pamokslai nieko nepadės. Jeigu vaikui draudžiame ką nors, mokome, kad blogai nesielgtų, tai pirmiausia reikia parodyti, kad mes, vaikams matant ir girdint, patys to nedarome, taip nesielgiame. Lavinant vaiko valią, draudžiant jam kokį nors dalyką, reikia, kad pats vaikas sąmoningai suprastų, kad to daryti ar taip elgtis negalima. Mušimu, kankinimu vaiko neišmokinsi. Kai tik bijodamas mušimo jis nedarys blogų darbų, tai tas jo nuo blogumų neatbaidys, nes blogai nedarys tik tada, kai bijos mušimo, bet kai mušimo nebijos arba kai žinos, kad negaus lupti, tada vistiek blogai pasielgs. O jeigu jis savo protu supras, kad taip daryti nepadoru, jeigu jo jausmai priešinsis blogiems darbams, tai nereikalingi bus joki mušimai ir vaikas blogai nepasielgs net ir tada, kai jus, kad už tą blogą darbą mušimo galės išvengti.

Lavinant vaiko valią ir švelninant jausmus, reikia vaikas pratinti prie visokių gerų darbų. Pavyzdžiui, labai naudinga vaikas pripratinti pasidalinti gardesniu kąsniu su savo artimu, draugu, o ypatingai su vargšu, su piemeniu. Šiuo atveju lavinama vaiko jausmai: draugiškumas, geraširdiškumas, užjautimas kitiems ir kartu lavinama valia: nors būtų skanu ir norėtųsi viską suvalgyti pačiam, tačiau prisiverčiama pasitenkinti tik dalimi skanaus valgio.

Auklėjant vaikus svarbu stebėti juos, kai žaidžia, kai ką nors bendrai veikia. Bestebint galima pamatyti, kokius turi palinkimus, į ką yra įpratę, kur krypsta jų gerosios ir blogosios būdo savybės. Tada, atitinkamai elgiantis, galima vaikas pataisyti, išvesti į gerą kelią.

Mažiems vaikams reikia drausti (bet ne mušimu, o protingu, vaikui suprantamu žodžiu, paaiškinimu) naikinti įvairius gyvulėlius, paukščius, medelius. Reikia pratinti, kad vaikai medelius, paukščius ir kitus gyvus daiktus pamiltų, juos saugotų, padėtų jiems (pav., paukščiams turėtų įtaisyti inkilus) kovoti su gyvenimo sunkumais. Mažus vaikus reikia pratinti, kad jie gailėtųsi sergančio, jam padėtų, kad atjaustų jo skausmus ir prie jo ramiai laikytųsi. Reikia nerodyti vaikams žiaurių vaizdų ir darbų, pavyzdžiui, gyvulių piovimo, mušimo. Vaikus reikia išmokyti gėrėtis ir džiaugtis gamtos grožiu, globoti gyvulius, paukščius, sergančius draugus, senelius ir paliegėlius. *j.*

Kaip paruošti ir išrūkyti žąsiena?

Žąsis neturi būti nupenėta, bet raumeninga. Nupešus ir nuvalius perpiauti ją išilgai nugaros. Drauge su raumenimis nuo kaulo nuimti odą. Kaklą ir kitas galūnes visai pašalinti, tik palikti vieną šlaunelę pakabinimui. 5 kg raumenų imame 300 gr. druskos, 5 gr salietros ir truputį stambiai maltų pipirų. Sumaišius druską su minėtais priedais, ištrinti raumenis ir odą, paslėgus palikti 7 d. įsisūrėti. Kasdien mėsą reikia vartyti ir laistyti atsiradusia sunka. Po to, suvyniojus raumenis į odos vidų, užsiūti. aprišti špagatu ir, pavoliojus kviet. sėlenose, rūkyti nekarštuose dūmuose 2 — 3 d. Krūtinės raumenys ir šlaunelės gali būti rūkomi atskirai. Prieš rūkymą paruoštą žąsį galima suvynioti į švarų medžiagos gabalėlį. *m.*

Kiaušinienė su pamidorais

Paimti $1/2$ kg pamidorų 7 kiaušinius, 30 gr (apie $1 1/2$ šaukšto) sviesto ir druskos ir pipirų pagal skonį. Pamidorai nuplauti, nulupti jų odelę, supiaustyti į riekeles, sudėti į puodelį. Užkaisti ir išvirti sultyse, kurios išsiskiria iš pamidorų. Kai sultys nugaruos taip, kad pasidarys apytirštė košė, tada pridėti sviesto, įmušti kiaušinius, įdėti druskos ir pipirų ir nuolat gerai maišyti, kol kiaušiniai susitrauks, suvirs. Dar galima pamidorus panašiai pagaminti ir su 5—7 svogūnais, kuriuos reikia su sviestu pirmiau šutinti, kol suminkštės paskui sudėti 7—8 pamidorus ir kartu troškinti, kol gerokai sutirštės. Po to duoti kiaušinius ir maišyti, kaip ankščiau. *j.*

Šaknų vėžys

Ant vaismedžių šaknų, kaip kultūrinių atmainų, taip ir laukinių, galima dažnai pastebėti mažesnių ir didesnių gumbelių. Kartais tie gumbeliai esti žirnio grūdo didumo arba dar mažesni, o kartais didesni už kumštį. Maži gumbeliai esti; jauni, o dideli nelygūs, raukšlėti. Tie guzeliai gumbeliai esti ant storų ir plonų šaknų, esti taipgi ant vaismedžio kakliuko, t. y. toje vietoje, kur išauga šaknys. Ant antžeminių vaismedžio dalių: liemens, šakų tų gumbų niekuomet nebūna. Kas gi tie guzeliai - gumbeliai? — Tai yra šaknų vėžys. Tai yra labai pavojinga liga. Kaip ji atsiranda? Yra tokios bakterijos (laisva akimi nematomos), kurios vadinasi *Bacterium tumefaciens*. Jos gyvena žemėje, bet nevisur. Kai ta bakterija per mažiausį žievės įtrūkimą, mažiausią žaizdelę patenka ant gyvų ląstelių, tuojau pradeda daugintis. Dauginantis erzina ląsteles. Šaknų ląstelės toje vietoje, kur apsigyvena bakterijos, erzinamos, irgi smarkiai dauginasi. Kur bakterijų daugiau, ten greičiau dauginasi ląstelės. Tokiu būdu išauga raukšlėtas guzas-gumbas, kurį vadiname šaknų vėžiu. Šaknų vėžiu vadinasi todėl, kad tik ant šaknų jis sutinkamas. Ant stiebo, liemens, šakų šis vėžys visai nepasirodo. Ant liemens ir šakų esti kita vėžio rūšis, kuri nieko bendro neturi su šaknų vėžiu.

Šaknų vėžys yra labai užkrečiama liga. Juo suserga visi vaismedžiai: obelys, kriaušės, slyvos, vyšnios ir t. t. Ypatingai greit ir dažnai suserga šia liga obelys ir kriaušės. Ar ši liga žalinga? Kenksmingumas jos pareina nuo to, kurioje vietoje ji įsigali. Atsiradęs gumbas - guzas apsupa visą šaknį. Per tą šaknį jau negali eiti maistas iš žemės į liemenį ir iš liemens į šaknį. Ta šaknis jau sugadinta, bevertė. Todėl jeigu vėžys užatakuoja mažą šaknelę, tai dėl to mažas ir nuostolis. Juo didesnę šaknį vėžys užatakuoja, juo yra pavojingiau. O kai vėžys pradeda veistis toje vietoje, iš kurios išauga šaknys, tada iš karto visos šaknys suparaližuojamos, sugadinamos ir medis pamažu išdžiūsta. Jeigu vėžys pradeda veistis keliose didesnėse šaknyse, tai vaismedis daug silpniau auga, duoda daug mažesnius derlius, nors jis auga geroje žemėje, nors žemė gerai tręšiama. Atsiradus vėžiui ant vienos, nors ir mažos šaknelės, tų bakterijų atsiranda aplink visas šaknis. Ir kai tik kurioje nors šaknyje atsiranda mažiausias žievės įtrūkimas, skylimas, tuojau patenka bakterija ir pradeda augti vėžys. Tokiu būdu ilgainiui beveik visos vaismedžio šaknys esti apnyktos vėžio, turi guzus-gumbus. Toks vaismedis kasmet atrodo blogiau ir po kiek laiko visai sunyksta.

Tos bakterijos yra labai pavojingos dar dėl to, kad žemėje išgyvena (be šaknų) 3—4 metus. Jas galima lengvai išnešioti po visą apylinkę. Išnešioti gali žmogus batais, gyvuliai ant kojų, vežimas ant ratų ir t. t. Ypatingai jos pavojingos sodinant medelius, skiepus. Tada šaknys sužeistos. Užtenka užkristi ant žaizdos vienai bakterijai ir ji tuojau išsivystis į gumbą, vėžį. Dėl to sodinant vaismedžius patariama jų šaknis suvilgyti molio skystoje košelėje, kurioje įmaišoma $1/2\%$ „Ziarniko". Bet svarbiausia, tai nepirkti skiepų pas nežinomus pirklius. Ant skiepų šaknų gumbų gali ir nebūti, nes nesąžiningi pirkliai juos nutrauko. Bet gumbus nutraukius, bakterijos šaknyse palieka, ir skiepus pasodinus tuojau pradeda veikti. Dėl to skiepai reikia pirkti tik pas tokius jų augintojus ar pardavėjus, kuriais galima pasitikėti. Saugokitės vėžio, nes atsiradęs pas vieną, paplis po visą sodą ir po visą apylinkę.

Kas tai yra hipoteka

Kaip žmogus turi įvairius dokumentus, knygutes, lygiai taip pat nekilnojamas turtas, pav. žemė, trobesiai gali turėti tam tikras savo knygas. Tokias nekilnojamo turto knygas paprastai ir vadiname hipoteka.

Asmens dokumentai nustato žmogaus tapatybę. Hipotekos gi knygos duoda pilną nekilnojamo turto vaizdą. Jos visų pirma pasako, kaip nekilnojamas turtas vadinasi, kur jis randasi, kokio jis yra didumo, kur jo ribos prasideda, o kur baigiasi ir kokia yra to turto vertė. Be to, tose knygose būna įrašyta, kas yra nekilnojamo turto savininkas, ar jis yra plinateisis ir pan. Hipotekos knygose taip pat pažymima, ar nekilnojamas turtas yra įskolintas, ar kaiminystės teisių suvaržytas ir apskritai ar priklauso kam nors kitam ir kokios nors prie jo teisės.

Apie tai, kas yra hipotekos knygon įrašyta, turi teisę, reikalui esant, kiekvienas pilietis sužinoti. Ryšium su tuo gali piliečiai hipotekos knygas, neišsiveždami jų iš hipotekos kanceliarijos, kiekvienu kartu peržiūrinėti ir prašyti pas hipotekos raštininką arba atitinkamą notarą reikalingų sau paaiškinimų. Tuo būdu surinktomis žiniomis galima pilnai pasitikėti, nes ir netikros hipotekon įrašytos žinios įstatymų laikomos tikromis. Pav., tvarkant išskirstyto į vienkiemius kaimo hipoteką buvo per pasirikimą kolonijos savininku įrašytas ne Jonas, bet Petras. Tuo šis pasinaudodamas pardavė koloniją Kaziui, kuris, hipotekos knygomis pasitikėdamas, manė, jog pardavėjas Petras yra tikras parduodamos kolonijos savininkas. Šiuo atveju galutiniu ir teisėtu kolonijos savininku bus Kazys, o ne Jonas, nors šis nieko apie savo kolonijos pardavimą nežinojo. Jono dalykai atrodytų kitoniškai, jeigu jo kolonija hipotekos knygų neturėtų. Tokiu atveju sėkmingai koloniją parduoti galėtų tik pats jos savininkas Jonas.

Kas nekilnojamą turtą perka arba duoda jo savininkui, įrašytam hipotekos knygosna, paskolą, tas privalo pirkimo ir paskolos davimo faktus kuo greičiausiai įrašyti to turto hipotekon. Jeigu pirkėjas ar skolintojas to laiku nepadaro, gali turėti labai didelių nuostolių. Pav., Kazys, turėdamas Švenčionių apskrityje žemę ir reikalinga jai hipoteka Vilniuje, pas Švenčionių notarą surašyta sutartimi pardavė ją Jonui. Šiam žemės pirkimo hipotekon dar neįrašius, Kazys hipotekos knygose surašyta sutartimi tą pačią žemę pardavė Petrui, kuris apie jos pardavimą Jonui nieko nežinojo. Šiuo atveju žemę gaus Petras. Juo labiau negali būti Petras atsakomingas už įvairias Kazio skolas, nebent, žemę perkant, jos jau buvo hipotekos knygosna įrašytos. Kai nekilnojamo turto savininkas hipotekon įrašytą paskolą grąžina, privalo apie tai pažymėti atitinkamose hipotekos knygose. To nepadaręs, gali vėliau smarkiai gailėtis. Mat, skolintojas, tuo pasinaudodamas, gali paskolą perleisti kam kitam. Naujas gi paskolos savininkas, jei tik apie paskolos grąžinimą nežinojo, remdamasis hipotekos knygų užrašais, turi teisę reikalauti, kad nekilnojamo turto savininkas paskolą antrą kartą grąžintų.

Ryšium su pasakytu, nekilnojamą turtą perkant, paskolas duodant ir pan., reikia patikrinti, ar tas turtas turi hipotekos knygas, ar pardavėjai, skolininkai ir pan. yra to turto savininkais, ar turtas nėra įskolintas, ar dėl jo nesi bylinėjama, kokia yra jo vertė ir t. t. Be to, atitinkamas sutartis patariama daryti iš karto hipotekos knygose. Jeigu dėl kokių nors rimtų priežasčių to padaryti negalima, reikėtų jas hipotekon įtraukti kuo greičiausia. Mat, hipotekoje griežtai laikomasi šio desnio: kas pirmesnis, tas geresnis. Todėl, pav., iš daugelio tos pačios žemės pirkėjų jos savininku lieka tas, kuris savo pirkimą įrašo hipotekon pirmas, nors jis ir nebūtų pirmuoju žemės pirkėju. Panašiai yra su paskolomis.

Hipotekos knygos laikomos yra atitinkamuose archyvuose prie apygardos teismo, pvz., Vilniuje, Gardine ir kai kur prie apylinkės teismų, pvz., Suvalkuose. Todėl, norint tomis knygomis pasinaudoti, reikia jų ieškoti tame teisme, kurio apygardoje yra nekilnojamas turtas. *Juozva.*

Žemės ūkio gaminių kainos

Šių metų spalio 8 d., Vilniaus Javų - Prekių Biržos pranešimu, buvo mokama už 100 kg auks.

Rugiai	14.50—15.50
Kviečiai	19.50—21.00
Miežiai	14.75—15.25
Avižos	14.50—15.00
Sėmenys	43 50—44 50
Vikiai	—
Lubinas (mėlynas)	10.25—11.25
Kvietinės sėlenos	10.00—10 50
Ruginės sėlenos	8.00— 8.50
Sviestas 1 kg I rūšies urme	3.10
„ „ „ detal.	3.40
„ „ II rūšies urme	3.00
„ „ „ detal.	3.30
„ „ III rūšies urme	2.90
„ „ „ detal.	3.20
Kiaušinių 1 kg urme	1.50
„ „ detal	1.70

Atsakomasis redaktorius ir leidėjas LIUDVIKAS CICĖNAS.

„RUCH" spaustuvė, Vilnius, Totorių g.